

Anna Wiśniewska

Akademia Pomorska
Słupsk

DOCHODOWOŚĆ USŁUG AGROTURYSTYCZNYCH W GOSPODARSTWACH KASZUBSKIEJ GMINY BRUSY

PROFITABILITY OF AGROTOURISTIC SERVICES IN FARMS OF KASHUBIAN COMMUNE BRUSY

Zarys treści: Artykuł stanowi próbę oceny dochodowości usług agroturystycznych w gminie Brusy w świetle badań ankietowych przeprowadzonych w 2006 roku. Analizie poddano czynniki popytowe, podażowe i cenowe, mające wpływ na wyniki finansowe badanych gospodarstw agroturystycznych. Szczególną uwagę zwrócono na deklarowaną wielkość i źródła kosztów oraz przychodów, pomocnych przy ustaleniu udziału dochodów z agroturystyki w strumieniu dochodów całkowitych badanych gospodarstw.

Słowa kluczowe: dochodowość agroturystyczna, gospodarstwa kaszubskie, rachunek ekonomiczny gospodarstw agroturystycznych

Key words: agrotouristic profitability, Kashubian farms, economic calculation of agrotouristic farms

Wstęp

Agroturystyka jest obecnie dynamicznie rozwijającą się dziedziną rynku turystycznego. Gminy kaszubskie, mające walory przyrodniczo-historyczne, coraz częściej widzą w niej wymierne źródła dochodów, toteż rozwijają infrastrukturę i zachęcają lokalną ludność do inwestowania w ten rodzaj usług. Z pomocą rolnikom przychodzą też organizacje rolnicze oraz stowarzyszenia agroturystyczne, które organizując szkolenia, zapoznają gospodarzy ze specyfiką prowadzenia tej formy działalności gospodarczej. Skutkuje to stopniowym zwiększaniem dochodowości gospodarstw rolnych świadczących tego typu usługi, dalszymi inwestycjami i wzrostem zamożności rodzin wiejskich.

Obszar i metody badań

Gmina Brusy położona jest na Pojezierzu Południowopomorskim, w województwie pomorskim, w powiecie chojnickim. Jej powierzchnia wynosi 401 km²,

z czego 57% zajmują lasy, 31% użytki rolne, 6% jeziora, rzeki, naturalne ciek i oczka wodne. Zamieszkuje ją 13,5 tys. mieszkańców. Na znacznym obszarze gmina graniczy z Parkiem Narodowym Bory Tucholskie, a jej północną część obejmuje Zaborski Park Krajobrazowy.

Na terenie gminy Brusy znajdują się 4 rezerwaty przyrody: jezioro Bagno-Stawek (torfowiskowy), jezioro Nawionek (florystyczny), jezioro Laska (faunistyczny) i Bór Chrobotkowy (florystyczny), a także 50 jezior należących w większości do dorzecza Brdy i Wdy.

Pożądanymi kierunkami rozwoju gminy są obecnie turystyka i przemysł rolno-spożywczy, a zwłaszcza przetwórstwo runa leśnego, owoców i warzyw. Są tutaj doskonałe warunki do rozwoju turystyki, a w szczególności agroturystyki. Gmina promuje się jako kraina ptaków, lasów i czystych jezior – czyli wymarzone miejsce dla poszukujących ciszy i spokoju agroturystów.

W celu zdiagnozowania dochodowości usług agroturystycznych posłużono się metodą ankietową. Badania przeprowadzono w 2006 roku, objęły one swoim zasięgiem 100% tego typu gospodarstw w gminie Brusy. Pominięto gospodarstwa zajmujące się wyłącznie działalnością hotelową, nieprowadzące działalności rolno-hodowlanej. Przygotowana ankieta składała się z 30 pytań dotyczących kolejno: gospodarzy, gospodarstw i rachunku ekonomicznego.

Przedstawione wyniki są elementem szerokich badań prowadzonych w latach 2004-2006 nad dochodowością gospodarstw agroturystycznych w województwie pomorskim.

Charakterystyka usługodawców oraz gospodarstw agroturystycznych w gminie Brusy

Pierwsze gospodarstwa agroturystyczne na terenie gminy powstały w roku 1991, obecnie znajduje się ich 20, zajmują łączną powierzchnię 322,6 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 16,13 ha. Największe liczy 32 ha, najmniejsze 1 ha.

W badanych gospodarstwach agroturystycznych mieszka łącznie 97 osób. Najliczniejsza rodzina składa się z 8 członków, najmniejsza z 2. Struktura wiekowa mieszkańców gospodarstw agroturystycznych przedstawiona jest w tabeli 1.

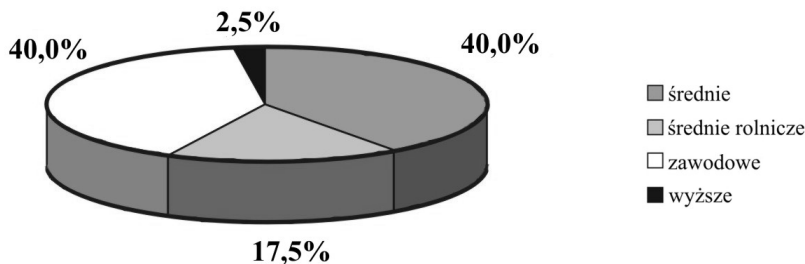
Gospodarze prowadzący gospodarstwa to głównie ludzie w wieku 25-65 lat. Większość z nich ma wykształcenie średnie – 23 osoby, w tym 7 rolnicze. Wykształ-

Tabela 1

Wiek mieszkańców gospodarstw agroturystycznych
The age of inhabitant of agrotouristic farms

Wiek	>15	15-18	18-25	25-45	45-60	60-65	65-75	75<	Razem
Liczba osób	24	16	7	23	14	8	3	2	97

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 1. Wykształcenie gospodarzy prowadzących usługi agroturystyczne
 Fig. 1. Education of owners of agrotouristic farms

Źródło: opracowanie własne

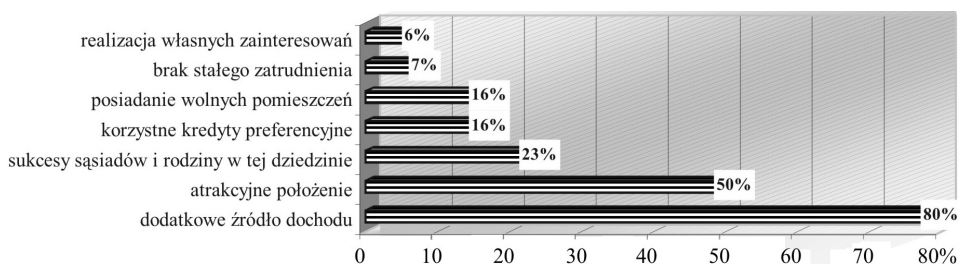
cenie zawodowe ma 16 osób, a wyższe 1 osoba (ryc. 1). Dziwi fakt, że żadna z badanych osób nie bierze udziału w kursach z zakresu rolnictwa, turystyki itp.

W 70% badanych gospodarstw członkowie rodzin rolniczych deklarują komunikatywną znajomość przynajmniej jednego języka obcego, przeważnie angielskiego lub rosyjskiego. W 30% gospodarstw nie ma więc osób, które posługiwałyby się jakimkolwiek językiem obcym. Gospodarze nie widzą jednak potrzeby doksztalcania się w tej dziedzinie, gdyż obsługują tylko turystów krajowych.

Analizując źródła zatrudnienia gospodarzy, stwierdzamy że prawie połowa z nich pracuje we własnym gospodarstwie rolnym, 42% ma stałą pracę poza gospodarstwem, z emerytur i rent korzysta 7,5%, a prowadzenie działalności gospodarczej innej niż agroturystyka deklaruje 2,5% badanych.

Na badanym obszarze jako motywację do podjęcia działalności agroturystycznej 80% gospodarzy podaje możliwość uzyskania dodatkowego dochodu, a połowa wskazuje na położenie gospodarstwa w atrakcyjnym turystycznie terenie. W jednej czwartej gospodarstw za przykład posłużyły sukcesy sąsiadów i znajomych w tej dziedzinie, 16% gospodarstw zmobilizowała możliwość uzyskania kredytu preferencyjnego lub posiadanie wolnych pomieszczeń, dla kilku procent motywacją był brak stałego zatrudnienia oraz możliwość realizacji własnych zainteresowań (ryc. 2).

Gospodarstwa agroturystyczne w badanej gminie dysponują łącznie 186 miejscami dla turystów. Z analizy bazy noclegowej wynika, iż 55% gospodarstw przy-

Ryc. 2. Motywy podjęcia działalności agroturystycznej
 Fig. 2. Motives of beginning agrotouristic activities

Źródło: opracowanie własne

muje gości w wydzielonej części budynku mieszkalnego, 35% dysponuje oddzielnymi budynkami mieszkalnymi, a 10% posiada w ofercie domki campingowe.

Typowe gospodarstwo agroturystyczne w gminie Brusy przyjmuje gości w części budynku mieszkalnego, oferując oddzielną kuchnię (łódówkę, nakrycia stołowe), wspólne łazienki i wc na korytarzu, parking, sad i ogród, a także miejsce zabaw dla dzieci (tab. 2).

Tabela 2

Wyposażenie gospodarstw agroturystycznych
The equipment of agrotouristic farms

Lp.	Elementy wyposażenia	Liczba
1	Łazienki i wc w pokojach	5
2	Wspólne łazienki i wc na korytarzu	15
3	Pokój dzienny, sala telewizyjna	3
4	Kuchnia z gospodarzami	5
5	Oddzielna kuchnia	15
6	Łódówka, nakrycia stołowe	20
7	Sprzęt sportowy	3
8	Parking	20
9	Pole namiotowe	3
10	Miejsce zabaw dla dzieci	19
11	Ogród, sad	17

Źródło: opracowanie własne

Badani gospodarze, uruchamiając usługi agroturystyczne, zainwestowali w sprzęt rekreacyjny – głównie grille, piłki oraz rowery (tab. 3). Jednak tylko 30% przeznacza część rocznych dochodów na zakup dodatkowego sprzętu lub potrzebną modernizację. Większość gospodarzy chciałaby zakupić sprzęt wodny (widzą taką ko-

Tabela 3

Sprzęt rekreacyjny w gospodarstwach agroturystycznych
Amount of recreation equipment in agrotouristic farms

Rodzaj sprzętu rekreacyjnego	Grille	Rowery	Kajaki	Łódki	Sanki	Piłki	Rakiety do badmintona	Stoły, rakiety do tenisa	Wędk
Liczba	20	13	5	2	3	18	10	-	9

Źródło: opracowanie własne

nieczność, lecz brak im kapitału). Standard świadczonych przez siebie usług 85% gospodarstw ocenia jako wysoki, natomiast 15% jako zadowalający.

W gminie Brusy wypoczywa rocznie ok. 600 agroturystów, zatem średnio 30 osób w gospodarstwie, głównie w okresie świąteczno-wakacyjnym (tab. 4). Tylko 70 osób przybywa poza sezonem. Agroturyści to wyłącznie Polacy, mieszkańcy dużych miast, najczęściej pochodzący z województw pomorskiego, śląskiego i mazowieckiego.

Koszt pobytu jednej osoby w gospodarstwie agroturystycznym wynosi średnio 19 zł za dobę zarówno w sezonie, jak i poza nim. Cena obiadu wynosi średnio 15 zł od osoby poza sezonem i 14,5 zł w sezonie. Dziwne wydaje się małe zróżnicowanie oferty cenowej w sezonie i poza nim.

Tabela 4

Liczba agroturystów i czas ich pobytu w gospodarstwach agroturystycznych gminy Brusy
Number of agrotourist and average time of stay

Liczba gości w ciągu roku	Liczba gości		Średni czas pobytu gości (dni)	
	w sezonie wakacyjno-świątecznym	poza sezonem	w sezonie wakacyjno-świątecznym	poza sezonem
600	530	70	6,4	3

Źródło: opracowanie własne

Analiza dochodowości usług agroturystycznych

Wśród 20 badanych gospodarstw 30% prowadzi działalność agroturystyczną przez cały rok, natomiast 70% tworzy sezonową bazę noclegową.

Działalność agroturystyczna wiąże się z ponoszeniem kosztów. Ankietowani gospodarze wskazują na duże **koszty majątkowe**, które muszą ponosić ze względu na konieczność utrzymania gospodarstwa, nawet jeśli jest ono nieprodukcyjne i nie świadczy usług np. poza sezonem (w tzw. martwym okresie). Kosztami tymi są podatki, opłaty, raty kredytowe, modernizacja sprzętu itp. Drugi rodzaj kosztów ponoszonych przez gospodarstwa to **koszty produkcyjne** – na wytworzenie konkretnych produktów agroturystycznych czy usług, tj. zakup pościeli, środków czystości, produktów żywnościowych, wyposażenia pokoi. Koszty te wzrastają znacznie od maja do września, ponieważ w okresie tym zwiększa się liczba turystów.

Badane gospodarstwa nie ponoszą kosztów zatrudnienia pracowników, gdyż obsługą gości zajmują się wyłącznie członkowie rodziny gospodarzy. W okresie wakacyjno-świątecznym jest to 30 osób, natomiast poza sezonem dodatkowo 6 osób. W sezonie średni czas pracy dziennie wynosi 5,5 godziny. Poza sezonem w każdym z sześciu działających wówczas gospodarstw obsługą gości zajmuje się jedna osoba, a średni czas jej pracy wynosi 2,5 godziny. Gospodarze nie potrafią wycenić pozycji kosztowej „praca własna”.

Roczne koszty prowadzenia działalności agroturystycznej badani gospodarze szacują średnio na 910 zł. 15% deklaruje wydatki równe lub większe niż 1500 zł, natomiast 35% badanych gospodarstw ocenia swoje koszty roczne na 500 zł. Według 80% gospodarzy największe koszty ponoszone są na uruchomienie działalności. Szczegółowy wykaz tych kosztów podano w tabeli 5.

Tabela 5

Koszty ponoszone na uruchomienie działalności agroturystycznej
Cost incurred on start up of agrotouristic activity

Prace modernizacyjne	Liczba gospodarstw	Średni koszt w tys. zł
Zakup sprzętu AGD i RTV	20	4,4
Zakup mebli i wyposażenia pokoi	18	9,9
Urządzenie placu zabaw dla dzieci	17	0,8
Poprawa estetyki zagrody i obejścia	10	2
Budowa nowego budynku	6	31,6
Modernizacja budynków mieszkalnych	6	25
Zakup sprzętu rekreacyjnego i sportowego	4	1,4
Przebudowa strychu	4	16,2
Budowa domków campingowych	2	22,5
Przebudowa sieci wodno-kanalizacyjnej	1	10

Źródło: opracowanie własne

Prawie wszystkie gospodarstwa poniosły koszty zakupu sprzętu AGD i RTV, mebli i wyposażenia pokoi oraz urządzenia placu zabaw dla dzieci. Średni koszt tych inwestycji wyniósł ok. 15 tys. zł. Po 30% gospodarzy poniosło największe wydatki (powyżej 25 tys. zł) na budowę nowego budynku i/lub modernizację budynków mieszkalnych. Finansowanie tych kosztów odbywało się w większości ze środków własnych i preferencyjnych kredytów.

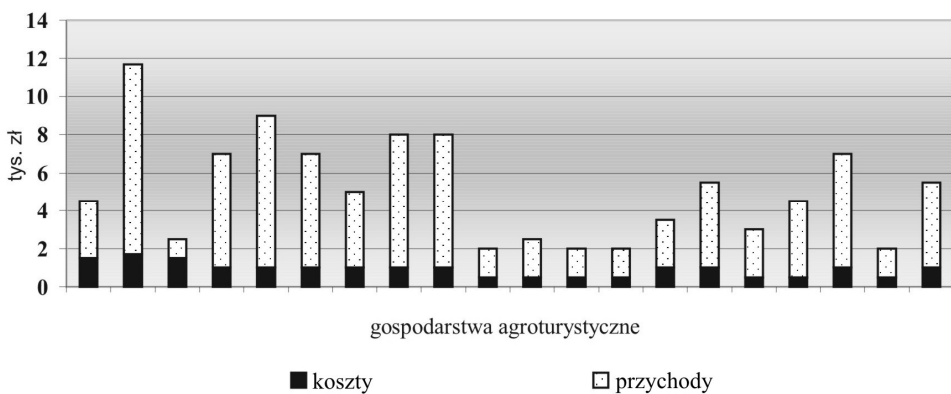
Tabela 6

Wyniki finansowe działalności agroturystycznej w poszczególnych gospodarstwach w roku 2006
Financial results of agrotouristic activities in individual farms in year 2006

Nr gospodarstwa	Koszty w tys. zł	Przychody w tys. zł	Wynik finansowy w tys. zł
1	1,5	4,5	3
2	1,7	11,7	10
3	1,5	1	- 0,5

4	1	7	6
5	1	9	8
6	1	7	6
7	1	5	4
8	1	8	7
9	1	8	7
10	0,5	2	1,5
11	0,5	2,5	2
12	0,5	2	1,5
13	0,5	2	1,5
14	1	3,5	2,5
15	1	5,5	4,5
16	0,5	3	2,5
17	0,5	4,5	4
18	1	7	6
19	0,5	2	1,5
20	1	5,5	4,5
	Średni koszt 910 zł	Średni przychód 5035 zł	Uśredniony wynik finansowy 4125 zł

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 3. Przychody i koszty w badanych gospodarstwach w roku 2006

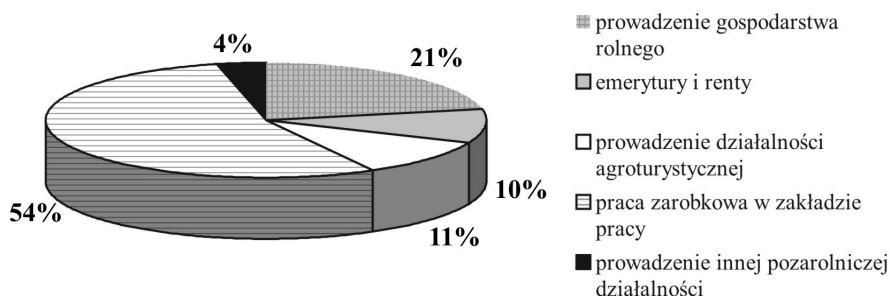
Fig. 3. Income and cost in researched farms in year 2006

Źródło: opracowanie własne

Deklarowane koszty i przychody z tytułu prowadzenia działalności agroturystycznej, a także roczne wyniki finansowe w poszczególnych gospodarstwach podano w tabeli 6 i na rycinie 3.

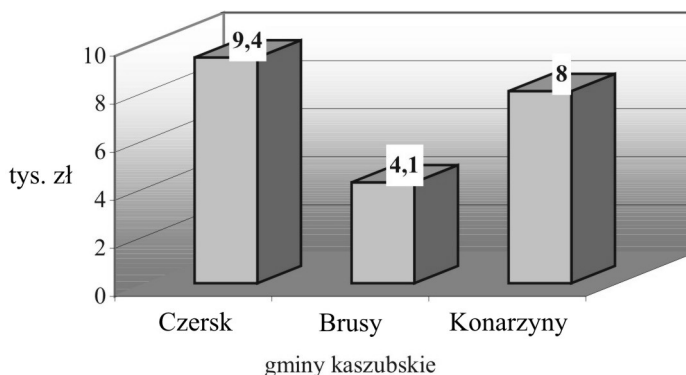
Szacunkowe roczne wpływy z prowadzenia działalności agroturystycznej na badanym obszarze wynoszą 4,1 tys. zł, są więc 4,5 raza większe niż ponoszone koszty. Najbardziej dochodowe gospodarstwa, zarabiające na agroturystyce 6 tys. zł i więcej, stanowią 35% ogółu. Najlepsze osiąga dochód roczny wynoszący 10 tys. zł, przy czym dochody te stanowią 6-krotność poniesionych kosztów. Jedno nierentowne gospodarstwo dokłada do działalności agroturystycznej około 500 zł rocznie.

Ankietowani gospodarze uważają, iż dochody z agroturystyki stanowią średnio 11% ogólnych dochodów ich gospodarstw. Procentowy udział różnych źródeł dochodów w ogólnych dochodach gospodarstw agroturystycznych badanego obszaru przedstawiono na rycinie 4.

Ryc. 4. Udział poszczególnych strumieni dochodów w ogólnych dochodach gospodarstw (w %)
Fig. 4. Participation of individual income in total incomes of farms (%)

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 5. Średnie dochody roczne z usług agroturystycznych w sąsiadujących gminach: Czersk, Brusy i Konarzyny

Fig. 5. Average annual income of agrotouristic services in communes Czersk, Brusy and Konarzyny

Źródło: opracowanie własne

Największą część dochodów gospodarstwa uzyskują z pracy zarobkowej w zakładach pracy oraz z prowadzenia gospodarstwa rolnego. Dochody z agroturystyki są podobne do dochodów z emerytur i rent.

Dla porównania, w gminach ościennych, o podobnych warunkach do prowadzenia usług agroturystycznych, dochodowość usług agroturystycznych jest dwukrotnie większa i kształtuje się średnio na poziomie 9,4 tys. zł rocznie w gminie Czernik i 8 tys. zł rocznie w gminie Konarzyny (ryc. 5).

Czynnikami powodującymi tak niską średnią wartość dochodów z tej gałęzi turystyki są według 50% gospodarzy brak promocji i reklamy oraz brak kapitału, zaś 37% wskazuje na brak współpracy pomiędzy gospodarstwami. Znaczenie mają także duże koszty uruchomienia działalności (22%), spora odległość od ośrodków miejskich (17,5%), mała opłacalność usług agroturystycznych i brak doradztwa i szkoleń (12,5%), a także bierność mieszkańców (10%).

Podsumowanie

Na terenie gminy Brusy usługi agroturystyczne świadczone są w 20 gospodarstwach dysponujących łącznie 186 miejscami noclegowymi. 12,5% badanych gospodarzy określiło działalność agroturystyczną jako mało opłacalną ze względu na duże koszty początkowe, ryzyko i nieumiejętność obliczenia prognozy rentowności i stopy zwrotu z inwestycji. Z przeprowadzonych badań wynika, iż gospodarzy prowadzących usługi agroturystyczne cechuje słaba znajomość rachunkowości i metod analizy ekonomicznej. 60% gospodarzy nie zestawia centrów kosztu i przychodu z centrami wyłącznie kosztowymi, tak więc powstają trudności z wyliczeniem zysku netto. Pomimo iż istnieje uzasadniona potrzeba szkoleń i doksztalcenia się w tej dziedzinie, tylko co trzeci gospodarz byłby zainteresowany wzięciem udziału w takim przedsięwzięciu.

W gminie Brusy usługi agroturystyczne traktowane są obecnie jako działalność dodatkowa, niewymagająca inwestowania w doksztalcenie gospodarzy lub członków ich rodzin. Dochody z agroturystyki stanowią średnio 11% w dochodach budżetów rodzinnych gospodarstw. W przyszłości 80% gospodarzy deklaruje jednak chęć inwestycji w agroturystykę i liczy na wyższe dochody.

Summary

The agrotourism is one of the forms of economic functions of the Kashubian region. In the article is shown one of the Kashubian commune Brusy. The described area occupies 410 km², with the total population over 13 500 people. There are 20 agrotouristic farms where 60% has seasonal status and provide their services between May and October. The total price including meals is about 46 zł. There is no differences between prices in season and after it. The commune is visited by 600 tourists a year where 80% is seasonal. They spend in agrotouristic farms 6,5 days. The standard of farms is regarded as high by 85% owners.

The declared, average annual total income of conducting agrotouristic activity is 5035 zł where increment net is 4125 zł. The level of average annual total cost is 910 zł. Agrotouristic

services present only 11% in sources of total income in agrotouristic farms. It shows that this activity is profitable but the level of income is not very high. However the other communes of Kashubian region Czersk and Konarzyny reach the annual profits of 8000 zł.

Presently in Brusy agrotouristic services are treated as additional activity but they are developing.